

RECORD I CONFIDÈNCIES A JOSEP MARIA LLOMPART

Em sembla que la repercussió pòstuma dels autors dels Països Catalans és ben desigual i que, a hores d'ara, encara té, com entre els vius, una enorme vigència el fet de ser un autor perifèric o un autor de la Catalunya estricta. Com si encara les línies d'expansió de l'antiga corona catalanoaragonesa hi comptassen al segle XXI! Hi ha autors catalans, amb independència de ser perifèrics o no, que perviuen amb força al llarg de les terres catalanes. Potser serà el cas de Maragall, Salvat-Papasseit, Costa Llobera, Riba, Pla, Villalonga, Fuster, Martí i Pol, Estellés...i pare vosté de comptar. I no sabem per quina raó van perdre força altres noms importantíssims al seu moment: Guimerà, Carner, Segarra, Espriu, Rosselló-Pòrcel, Llompart...

En el cas que ens ocupa, el de Josep Maria Llompart (Palma de Mallorca, 1925 – 1993), objecte del present article de confidències personals, cal recordar que fou un dels grans animadors de la vida cultural a les Illes Balears, des dels anys 1950 fins a la seua mort. Fou secretari de redacció i sotsdirector de *Papeles de Son Armadans* (1957-1961), la coneguda revista que dirigia Camilo J. Cela, i més tard assessor de l'editorial Moll i redactor en cap de la revista *Lluc*. Així mateix, fou president de l'Obra Cultural Balear i de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. L'any 1979, va representar Catalunya en el Festival Europeu de Poesia de Lovaina. L'any 1981, fou guardonat amb el premi de la Crítica de «Serra d'Or» i la Llettra d'Or. Finalment, l'any 1982, va obtenir el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

Més enllà dels reconeixements institucionals i professionals de tota mena, Llompart fou, sobretot, un savi encoratjador de vocacions literàries que descobria i t'aconsellava encertadament, un cop contactaves amb ell. Una bona prova fou el reconeixement tan càlid i emotiu que vora una quarantena d'escriptors de tots els Països Catalans li vàrem retre al Teatre Principal de Palma, ple de gom a gom, el dia 28 de novembre de 1992, dos mesos justos abans del seu traspàs, dins un acte organitzat per l'Associació d'Escriptors en

Llengua Catalana. Entre molts altres, hi érem els tres incondicionals amics valencians de Pep Llompart: Jaume Pérez Montaner, Gaspar Jaen i Urban i jo mateix. Uns altres grans amics valencians, com ara Manuel Sanchis Guarner, Joan Fuster o Vicent Andrés Estellés, per diverses circumstàncies adverses ja no podien assistir-hi.

A propòsit de la seua poesia, vaig escriure, fa algun temps, que Josep Maria Llompart era un viu exemple de poeta que, tot i partir de la tradició literària més immediata —en el seu cas, la de l'Escola Mallorquina de primers del segle XX— havia sabut «parar l'orella», a més a més d'una manera sàvia i acumulativa, a les diverses estètiques i vicissituds que li havia tocat de viure. Així la seua lírica, densa i depurada, anirà enriquint-se amb profusió de matisos i guanys formals i conceptuals al llarg dels anys, sense ofegar mai aquell punt de frescor i versatilitat illenques que sempre li ha donat un aire de distinció i alhora de catarsi ben singular dins el panorama de la poesia catalana contemporània. Per això, tard o d'hora, havia d'arribar a una època de plenitud que representen els tres poemaris de la dècada dels vuitanta: *Mandràgola* (1980), *La capella dels dolors* (1981) i *Jerusalem* (1990).¹

Llompart fou un mestre i un exemple en múltiples camps del nacionalisme cultural: la creació literària, la crítica, la docència universitària, la gestió editorial, la generositat en compromisos de tota mena incloent-hi els polítics, la seua virtuositat com a conferenciant i presentador, la seua disponibilitat de viatjar de continu per representar els Països Catalans, etc. Fou, en definitiva, un dels grans animadors de la vida cultural a les Illes, on va encoratjar o impulsar de manera admirable l'obra d'escriptors de la seua generació —Blai Bonet o Jaume Vidal i Alcover, entre altres, o escriptors més joves, alguns dels quals figuren dins l'esmentat homenatge, a través de la seua tasca d'editor, crític i prologuista.

1. Vegeu L. ALPERA. «Josep M. Llompart. Un poeta “perifèric” o un gran poeta català?». *Serra d'Or*, abril de 1992, p. 84-85.

Dins una llarga entrevista que li vaig fer l'any 1991,² davant una pregunta meua que el considerava un escriptor dels qui pensen que literatura i responsabilitat cívica tenien a veure, Llompart em va respondre: «l'intel·lectual, en general, té un deure amb la pròpia societat i amb el seu propi país. Jo no crec en l'intel·lectual dins la pròpia torre d'ivori, desentès de tot, desentès de la pròpia circumstància històrica. És a dir, indiferent a determinats problemes de caràcter sociològic. Jo no el veig deslligat de totes aquestes qüestions. Una cosa és que hagi d'estar única i exclusivament al servei d'aquesta problemàtica, i una altra és que l'assumeixi, que la senti, i que d'alguna manera tregui posicions davant aquest problema. Jo crec que l'escriptor s'ha de comprometre amb ell mateix i amb la seua obra. El que no pot fer és quedar-se indiferent a totes aquestes preocupacions que, al cap i a la fi, afecten el seu món i, per tant, l'afecten a ell mateix...»

Més enllà del compromís de Llompart amb ell mateix i la seua obra, en va adquirir un altre, al llarg de la seua vida, del qual, tot i ser ben conscients els qui hem rebut tota la seua influència positiva damunt el nostre quefer literari, n'hem parlat ben poc. Potser és l'hora ja d'escatir quina cosa hem rebut de Llompart alguns de nosaltres: algun llegat, algun encoratjament, algun sòlid record o alguna penyora. De la mateixa manera que l'escriptor mallorquí, en recordar-se l'any 1991 del mestre Manuel Sanchis Guarner, reconeixia que «ell ens va orientar, ens va facilitar lectures, ens va mostrar uns horitzons que, sense la seva guia, no ens hauria estat fàcil de descobrir...», podríem dir a hores d'ara el mateix de Josep Maria Llompart tots els qui tinguérem la fortuna de tractar-lo, d'escoltar-lo, de confiar plenament en els seus judicis i orientacions en els camps més diversos de la cultura. Aquest aspecte de la comunicació entre escriptors, entre intel·lectuals, que pot o no quedar reflectit en els dietaris, en cas que hom els escriga i publique, és, així mateix, d'un

2. *Daina. Revista de Literatura*, núm. 9 (desembre 1991). Reproduïda dins *Lletres de batalla en l'any del Tirant (1490-1990)*. Manacor: Sa Nostra, 1992 (Tià de Sa Real; 37).

interés innegable a l'hora de completar la veritable dimensió d'un escriptor i d'un mestre que volia transmetre tot allò que havia patit.

ALGUNES CONFIDÈNCIES PERSONALS

D'entrada, ja ho he confessat en alguna ocasió, vaig conèixer Josep Maria Llompart de la mà del meu mestre en filologia, Manuel Sanchis Guarner. Fou possiblement pel gener de 1961, quan el Dr. Sanchis Guarner, amb qui treballava en la redacció de l'*Atlas Lingüístico de la Península Ibérica (ALPI)* a la ciutat de València, em va proposar d'acompanyar-lo a Palma on havia de pronunciar una conferència. Debellit per l'ofertament, li vaig dir que sí, que m'agradaria molt conèixer de prop la ciutat on ell havia passat el seu confinament (1943-1959) per haver lluitat com a capità republicà en la Guerra Civil, i la colla de lletraferits que hi residien.

En arribar de matinada amb vaixell al port de Mallorca, em va enlluernar de sobte aquella grandiosa badia de Ciutat de Mallorca. Al port ens esperaven els amics incondicionals de Sanchis i tot de seguit ens acompanyaren fins a l'hotel. Em va sorprendre aquella grandària, aleshores una mica gras i un tant atrotinat, de personatge que era Pep Llompart. Sobresortia del grup tant per la seua alçada com per la seua constant simpatia. Recorde que em va adreçar una mirada força escrutadora quan Sanchis em va presentar com el seu ajudant en filologia i com a escriptor en potència. Posteriorment, el mateix Llompart es va oferir a mostrar-me els amagatalls més curiosos i significatius de «sa ciutat», cosa que anys més tard vaig recordar en aquell poema que deia:

L'alegria salada del sol damunt la mar de Mallorca
cruixirà algun dia amb estertors i esguits pel
llarg arrap del nostre amor. Claveu-me aleshores,
amics, en l'agulla més alta de la Catedral, plantant
cara a la badia que va encegar-me al meu primer
vaixell carregat de versos i aigües marines...

Així començava el segon poema del meu llibre *Surant enmig del naufragi final...* publicat 24 anys més tard d'aquella inoblidable visita a Ciutat de Mallorca de la mà de Sanchis Guarnier, on va iniciar-se una forta, càlida i llarga amistat amb un dels ambaixadors de la poesia més convincents del segle XX: Josep Maria Llompart. Així mateix, recorde altres visites a «l'illa coronada», promociònades pel mateix Llompart, una de les quals fou amb motiu de la presentació al «cercle Mallorquí» d'una antologia, aleshores encara inèdita, entorn de la poesia realista valenciana, que posteriorment publicaria en edició bilingüe la revista *Identity* de la universitat de Harvard l'any 1966. Mai no oblidaré l'espant que aquella lectura va produir damunt el rostre de l'escriptor Llorenç Villalonga, que es trobava entre nosaltres. A l'endemà Pep Llompart i jo mateix vàrem fer-li una curta visita a casa seua i va mostrar-se ben receptiu i em va pregar que donés personalment records a Sanchis.

D'altra banda, Llompart, com a assessor literari de l'editorial Moll, l'any 1973 ens va publicar al tàndem J. R. Puértolas/L. Alpera una antologia titulada *Poesia i societat a l'Edat Mitjana*, després d'una visita que li férem els autors i la ràpida decisió d'avaluar el projecte de publicació davant Moll. Posteriorment, des de la direcció de la col·lecció «Tià de sa Real» em publicaria l'any 1992 *Lletres de batalla en l'any del Tirant (1490-1990)*.

El reconeixement públic de l'obra de tots dos sempre fou una constant en la nostra amistat i en el nostre quefer com a crítics literaris. Evidentment, jo he de agrair-li molt en aquest aspecte. Des d'aquella matinera ressenya «Dos poetes» publicada a *La Balanguera*, el març/abril de 1964 i «Sobre Lluís Alpera i la poesia realista», *Gorg*, octubre de 1971, fins a «L'Obra poètica de Lluís Alpera» dins *Dades de la història civil d'un valencià* (1980) en què em va donar un vot de confiança per a un futur de noves provatures. Per la meua banda, i potser en menor mida, també vaig constatar en tot moment la qualitat dels seus versos en diverses plataformes culturals.³ Així mateix, vaig encoratjar-lo perquè reunís el millor dels seus versos i

3. *Avui, Información* (d'Alacant), *Serra d'Or*, *Daina*.

en fes una *Tria personal* que Edicions de la Guerra i l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana van publicar l'any 1993, de manera pòstuma.

Un dels aspectes en què tant Pep Llompart com jo coincidíem era la nostra vocació de rapsodes circumstancials. A tots dos ens agradava llegir els nostres versos —o d'altri— amb un cert èmfasi, amb vehemència, amb solemnitat, molt més dins una línia de *declamació* que de simple lectura. Calia transmetre allò que llegíem amb força, amb passió i amb convicció. Jo diria que ell no era tan agosarat com jo a l'hora de la declamació. Però sí que era més solemne, més «senyor dels versos». En suma: Llompart causava sempre un gran impacte damunt l'auditori.

El cas és que un estiu tinguérem l'oportunitat de mesurar les nostres dots amb motiu de fer tots dos un recital dins l'Escola d'Estiu que tenia lloc a Palma. Possiblement era l'any 1981, no ho recorde exactament però sí el poemari del qual va llegir els versos: *La capella dels Dolors i altres poemes*, guardonat amb la Lletra d'Or, l'any 1981. Per la meua banda, no recorde si vaig llegir alguna cosa més del meu recull de *Dades*. Em va impactar tant aquesta cordial «confrontació» declamatorià que li vaig suggerir de tornar a repetir l'espectacle tantes vegades com poguérem. Per fortuna, vam tenir l'ocasió de tornar a repetir-ho a Portocristo, recital que ens va organitzar, crec, Miquel Àngel Riera, al qual anàrem a visitar a Manacor abans de l'acte. Supose que ara sí, hi vaig llegir poemes meus de *Surant enmig del naufragi final...* i de *Tempesta d'argent*, al costat d'una altra intervenció declamatorià magistral de Llompart. D'altra banda, disposem d'una informació fidedigna d'alguns dels seus deixebles —A. Sabater, M. A. Perelló i J. F. Llorens— en què ens assabenten que «la recitació de poemes ben escollits i recitats de la manera més escaient» esdevenia pràctica diària de les seues classes.⁴

En revisar la meua llarga i fructífera relació amb Josep Maria Llompart, haig de confessar que un dels aspectes de compromís li-

4. Vegeu «Josep M. Llompart vist pels seus alumnes». Dins: «Homenatge a Josep M. Llompart». *Estudis Baleàrics*, núm. 44-45 (març 1992-1993).

terari que vaig tenir amb ell i la seua obra fou el de fer-li una llarga entrevista a casa seua, d'una manera còmoda i ben distesa, en la qual el creador, el crític, l'ideòleg i l'activista pogués respondre a tota mena de qüestions. I així fou. Pel novembre de 1990 vàrem materialitzar aquella entrevista al llarg de dos o tres dies i la vam publicar dins *Daina 9*, reproduint-la, més tard, dins *Lletres de batalla*. Partint d'una òptica cronològica, vam repassar, d'una manera improvisada, temes tan importants per a l'autor com ara la influència de la generació del 27, la ruptura amb els esquemes ideològics i formals de l'Escola Mallorquina, l'estètica i el compromís amb el realisme històric, la teoria llopartiana d'alternar en la creació lírica «la sonata per a orgue» amb «el tango per a acordió», poètica i retòrica en la poesia de Llopart, la mecanògrafa que llegeix *Mandràgola* que no entén res però que se li posa la pell de gallina (anècdota que li serveix a Llopart per pensar que el poemari «funcionava»), concomitàncies i discrepàncies amb Vicent A. Estellés, literatura i responsabilitat cívica, etc., etc.

Podria —i hauria de— recordar més detalls d'aquest gran mestre i amic. Per finalitzar aquest record i confidències a Llopart, n'afegiré una altra: els primers obsequis que vaig rebre de Llopart foren tres separates de poemes seus publicats dins aquells prestigiosos —si més no dins l'Espanya del franquisme— *Papeles de Son Armadans*: «Homenatge a Costa i Llobera (fragment)» (1960), «Memòria d'un viatge» (1960) i «L'electricista» (1961). Tots tres poemes amb l'original en català i una versió al castellà del mateix Llopart. Tant pel contingut dels versos de tall amb consonància del realisme històric d'aquells anys com per la presentació amb dibuixos en la portada dels opuscles, per mi són tres petites joies. La franquesa i l'espontaneïtat amb què s'expressava socialment Josep Maria Llopart queda reflectida, potser, en la dedicatòria que m'escriu en el poema «L'electricista»: «A L.A., demanant-li perdó per aquest pintoresc poema d'encàrrec, i pregant-li que no el divulgui massa.» Desaparegut l'amic, crec que podem perfectament divulgar la seua senzillesa i honestat en la relació amical.

Més enllà dels estudis crítics que s'han de continuar fent sobre la seua obra, i més enllà de les múltiples activitats que va desenvolupar en vida, crec que hauríem de parlar, així mateix, de la seua gran humanitat i de l'extraordinària generositat en temps i feina invertits en els assumptes d'altri. Si més no, els amics i deixebles que figuren en els dos homenatges que conec —l'esmentat dels *Estudis Baleàrics* 44-45 i el de l'editorial Moll/Associació d'Escriptors en Llengua Catalana— a més de la *Tria personal* de l'autor en edició pòstuma, podran contar moltes coses de la relació amb Llompart i que contribuiran a il·luminar «la grandària» d'aquest inoblidable mestre i amic que fou —i continua sent— Josep Maria Llompart de la Peña.

LLUÍS ALPERA
Novembre de 2009